

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

УДК 346.3

КРИПТОВАЛЮТА ЯК ВКЛАД ДО СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ ГОСПОДАРСЬКОГО ТОВАРИСТВА: ВИКЛИКИ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Волошина Г.О.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2018-12-64-112>

У статті визначено прогалини правової регламентації статусу крптовалюти. Розглянуто стан законодавчого регулювання обігу криптовалюти в Україні. Розглянуто можливість використання криптовалюти в господарській діяльності суб'єктів господарської діяльності, а саме внесення її до статутного капіталу. Приведено аналіз сучасних викликів та зарубіжного досвіду. На його основі запропоновано шлях вирішення проблеми.

Ключові слова: криптовалюта, біткойн, стан, проблеми, державне регулювання, модернізація.

Постановка проблеми. Серед всіх можливих нововведень у законодавство, одним із ключових та досить очікуваних буде закріплення правового режиму криптовалюти та її обігу, покликаного якщо не вирішити, то хоча б нівелювати значний масив проблемних аспектів законодавства України, що безпосередньо виникли із появою віртуальних валют та їх нерегульованим обігом. Проте безліч факторів свідчать про наявність проблем, що значно сповільнюють даний процес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Висвітленням та дослідженням даного питання ґрунтовно ще не займалися науковці. Проте значну увагу вивченню історії розвитку та функціонування криптовалют, висвітленню питань стосовно правового статусу криптовалют, їх обігу та необхідності правової регламентації присвячені праці вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як: Б. Бернанка, М. Ліхачова, Н. Поливка, М. Куцегола, А. Квітка, І. Лубенець, Ш. Тарас, М. Швайка, Е. Андроулакі, С. Капкун, О. Караме, М. Роеччлі, Т. Счерер, М. Андручович, Д. Джіємбовскі, Л. Мазурек, Д., М. Гражек, Н. Коуртоіс, Р. Наїк, Г. Максвел, А. Герваїс, Д. Грубер, О. Галицький, О. Мороз, Е. Молчанова, Ю. Солодковський. Однак проблематика дослідження використання криптовалют суб'єктами господарювання та можливості внесення їх до статутного капіталу в Україні залишається недостатньо вивченою вітчизняними вченими, що й зумовлює актуальність наукових пошуків.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогоднішній день, у всьому світі використання криптовалют у господарському обігу розглядається як надзвичайно ефективний та дієвий інструмент для реалізації особою свого права на гідний та достатній життєвий рівень. Модернізація судочинства у закордонних державах відбувалось протягом десятиліть шляхом поступових та виважених змін. На відміну від своїх попередників, український законодавець, перебуваючи у вирі «європізації» сучасного життя у країні – переважно законодавства, прагне швидких та беззаперечно про-

гресивних змін. Проте, законодавець не звертає увагу досить вагомій проблемі, які постають у зв'язку з такими змінами на тлі прискореної інформатизації суспільного життя.

Мета статті. Метою даної статті є висвітлення сучасного стану криптовалюти, підкреслення необхідності належного правового регулювання господарського обігу криптовалют та подальшого законодавчого закріплення.

Виклад основного матеріалу. Життя плине, воно не стоїть на місці особливо в епоху інформаційних технологій, життя стрімко біжить на зустріч змінам у напрямі побудови нового інформаційного суспільства. Наразі всі найбільші сфери життєдіяльності людини перейшли в нову електронну форму. Інформаційні технології, маючи значну динаміку розвитку, усе більше впроваджуються в повсякденне життя. Особливо це торкається сфери розрахунків та платежів, оскільки саме вони найчастіше використовуються і безпосередньо пов'язані з розвитком економіки, держави та достойним існуванням населення. Вони не просто присутні в нашому житті, допомагаючи організувати дозвілля, а й дуже активно використовуються в сфері господарювання, даючи змогу автоматизувати вирішення рутинних завдань, а також прискорити надання послуг споживачам.

Процес технологічного розвитку, беззаперечно, здійснив неабиякий вплив і на загальноприйнятну фінансову систему. Зараз ти нікого не здивуєш словами «майнінг», «блокчейн», «біткойн», «криптовалюта». Ми стали свідками крипто-революції. Ми можемо погоджуватися з тим чи ні, можемо звертати на це увагу або вдавати, що нічого не відбувається, можемо намагатися зрозуміти їх та перебувати на гребні хвилі, а можемо залишити їх поза увагою і через деякий час стати історичним реліктом. У світі на сьогодні різновидів криптовалют уже налічується понад 50. У зв'язку з цим у суб'єктів господарювання все частіше виникають питання використання криптовалюти в своїй діяльності, зокрема стосовно можливості формування статутного капіталу з її допомогою.

Щодо визначення, то у Вікіпедії криптовалюта (від англ. Cryptocurrency) – вид цифрової валюти, емісія та облік якої засновані на асиметричному шифруванні та застосуванні різних криптографічних методів захисту, таких як proof-of-work та/або proof-of-stake. Функціонування системи відбувається децентралізовано в розподіленій комп'ютерній мережі [6].

Згідно з визначенням Bitcoin Security, криптовалюта – швидка та надійна система платежів і грошових переказів, заснована на новітніх технологіях і не підконтрольна жодному уряду. Офіційний сайт найпершої та найбільш популярної сьогодні криптовалюти Bitcoin визначає криптовалюту як «інноваційну мережу платежів і новий вид грошей, що використовує P2P-технологію і функціонує без центрального контролюючого органу або банку; обробка транзакцій та емісія виробляються колективно, зусиллями мережі» [7].

В Україні першою спробою дати визначення криптовалюти з'явилось у листі Національного банку України (далі – НБУ) від 08.12.2014 року № 29-208/72889, де НБУ висловив позицію, що криптовалюта – це грошовий сурогат, який не може використовуватися фізичними та юридичними особами на території України як засіб платежу [2].

Наступною спробою висловити свою думку стосовно стрімко розвиваючогося ринку криптовалют була заява від 31.08.2017 року, де виконуючий обов'язки Голови правління НБУ Яків Смолій зазначив, що криптовалюта не підпадає під визначення валюти або грошового сурогату, а майнінг, тобто видобування криптовалюти, не є порушенням законодавства.

Ще пізніше, наприкінці 2017 року, НБУ, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку і Національна комісія, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг висловили спільну позицію, що складна правова природа криптовалют не дозволяє визнати їх ані грошовими коштами, ані валютою і платіжним засобом іншої країни, ані валютною цінністю, ані електронними грошима, ані цінними паперами, ані грошовим сурогатом [9].

У зарубіжних країнах, таких як США, Німеччина, Японія, Франція, Фінляндія та інші країни не тільки дозволено обіг відповідної валюти, але й законодавчо закріплено чи підкріплено правовий режим, роз'яснено поняття криптовалюти та сформовано відповідну судову практику. Так Канада та Австралія визнають криптовалюту нематеріальним активом, майновим правом; Німеччина визнає криптовалюту платіжним засобом; Великобританія пішла далі за всіх та розглядає питання про створення своєї національної криптовалюти, з прив'язкою її до фунта; у Нідерландах суд визнав криптовалюту одним із видів майна; Південна Корея визнає криптовалюту активом; а також Швеція, Фінляндію, Болгарію, Хорватію та ін.

Тобто, можна зробити висновок, що, надаючи криптовалюти статус майна чи активу, зарубіжні країни прямо передбачають можливість внесення криптовалют до статутного капіталу господарського товариства, що є цілком логічним та передбачуваним в умовах глобалізаційних змін.

Вперше у світі до статутного капіталу криптовалюту було внесено 24 березня 2015 року італійським підприємцем Томасом Бертані. Він

керувався статтею 2464 італійського Цивільного кодексу, згідно з яким будь-які активи, що мають економічну оцінку, можуть уважатися капіталом. Саме в цей день його компанією Oracle Srl було включено до реєстру із внеском до статутного фонду в розмірі 45 біткойнів.

В Україні першопроходцем в цьому питанні стала юридична компанія Axon Partners, які у 2016 році вперше сформували статутний капітал юридичної особи за допомогою криптовалюти Bitcoin [8].

Переходячи безпосередньо до питання можливості внесення криптовалюти до статутного капіталу, необхідно зазначити, що вимоги нормативно-правових актів України, які регулюють діяльність господарських товариств, не передбачають прямої заборони на здійснення такої операції але і не передбачають жодного механізму регулювання.

Стаття 139 Господарського кодексу України зазначає, що майном визнається сукупність речей та інших цінностей (включаючи нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються у діяльності суб'єктів господарювання та відображаються в їх балансі або враховуються в інших передбачених законом формах обліку майна цих суб'єктів.

Ознаками майна, виходячи з аналізу вищезазначеної норми, є:

- вартісне визначення;
- вироблення чи використання у діяльності суб'єктів господарювання;
- відображення в балансі або врахування в інших передбачених законом формах обліку майна.

Стаття 13 ЗУ «Про господарські товариства» говорить про те, що вкладками учасників господарського товариства можуть бути гроші, цінні папери, інші речі або майнові чи інші відчужувані права, що мають грошову оцінку.

Згідно з Цивільним кодексом України, об'єктами цивільних прав є, крім усього іншого, також інформація і інші матеріальні і нематеріальні блага. «За своєю технологічною природою біткойн – це сукупність інформації. Адже в його основі лежить блокчейн – зашифрований масив даних про всі операції, які були проведені в розподіленій мережі за весь час її існування» – зазначає партнер юридичної компанії Axon Partners Назар Поливка.

З вищевказаного можна зробити цілком логічний висновок про абстрактну можливість внесення до статутного капіталу юридичної особи криптовалюти і відображення її на балансі компанії як певного нематеріального активу. Але з цього виникає ще більше запитань, які є викликами для правозастосовувачі. Останні стають значною перешкодою.

По-перше, в Україні склалась негативна правозастосовча практика навколо криптовалют, про що свідчать вищезазначені позиції НБУ, а також численні законопроекти, автори яких намагаються вплинути на зрушення проблеми відсутності законодавчого регулювання величезного кола питань, що сьогодні склались навколо ринку криптовалют. Отже, виходячи із цієї проблеми, першим необхідним для вирішення поставленого питання щодо можливості внесення криптовалют до статутного капіталу господарського товариства – буде чітке закріплення статусу криптовалюти на законодавчому рівні.

По-друге, поряд із внесенням криптовалюти до статутного капіталу господарського товариства виникає проблемне питання оцінки такого майна. Законодавство загалом не встановлює певного порядку грошової оцінки вкладів учасників. Вони мають самостійно визначити їх оцінку в установчих документах. Винятки є тільки для Акціонерних товариств, де вимагається, щоб ціна майна, яке вноситься відповідно до його ринкової вартості (ч. 2 ст. 11 ЗУ «Про Акціонерні товариства») з можливим відхиленням у 10% (ч. 3 ст. 8 ЗУ «Про Акціонерні товариства»). Проте під час подальшої діяльності такого господарського товариства може неодноразово виникнути питання щодо визначення частки майна учасника, який здійснив вклад у вигляді криптовалюти. Таке питання виникає через відсутність офіційного курсу, як у іноземних валют, чи визначення вартості, як у дорогоцінних металів.

По-третє, цілком логічним є питання щодо оподаткування внесення внесків до статутного капіталу. Тут необхідно визначитися до чого ми прирівнюємо внесок у вигляді криптовалюти, до грошового чи майнового внеску. Адже виходячи із цього буде вирішуватися питання щодо оподаткування. Так грошові внески не оподатковуються. Ні податком на прибуток, ні ПДВ, ні єдиним податком: податок на прибуток не зачіпає, так як немає по даній операції ні доходів, ні витрат, а отже, й немає впливу на фінансовий результат та бази оподаткування (ППК ДФС від 21.03.2018 р. № 1149/6/99-99-15-02-02-15/ПК); не є об'єктом обкладання ПДВ, так як відсутній факт постачання товарів, робіт, послуг (пп. 14.1.185 ПКУ, пп. 14.1.191 ПКУ, пп. 196.1.1 ПКУ); грошові внески до статутного капіталу не включаються до оподаткованого доходу платника єдиного податку (пп. 8 п. 292.11 ПКУ, ППК ДФС від 08.09.2017 р. № 1868/ПК/05-99-12-04-14) [5].

По-четверте, судова практика сформувалась на протилежну сторону власникам криптовалюти. Суди в Україні вважають криптовалюту віртуальним майном, яке не має матеріальних ознак, що унеможливує подальший захист майнових прав на неї. У зв'язку з цим доцільність внесення криптовалюти до статутного капіталу підприємств, ураховуючи умови українських реалій, залишається під сумнівом. Так, Апеляційний суд міста Києва своєю ухвалою від 12.11.2016 року зазначив: «Виходячи зі змісту листа Національно-

го банку України та умов договору, можна дійти висновку, що Bitcoin не є річчю та не має ознак матеріального світу. Також, Bitcoin не є продукцією, а порядок обігу віртуальної валюти/криптовалюти Bitcoin нормативно не врегульовано».

По-п'яте, існує очевидна неможливість встановлення у особи власника криптовалюти в умовах анонімності блокчейн-транзакцій. Адже сама суть криптовалюти полягає у відсутності впливу та контролю на неї зі сторони будь-якої держави світу, через те, що доступ до криптовалюти можливий через власний ключ доступу, який можливо викрасти у власника, хоча система має надзвичайно надійний захист, але припускати таку можливість ми повинні.

Висновки і пропозиції. Безперечно, закріплення можливості внесення криптовалюти як внеску до статутного капіталу господарського є вагомим кроком в Україні. Проте, аналіз вищезазначених проблем щодо питань впровадження такої, безумовно прогресивної для сучасного процесу господарювання інституції, проливає світ на гостру проблему, що є суттєвою перепорою для практичної реалізації такої зміни, забезпечення реальної можливості користування криптовалютою в процесі господарювання, зокрема для внесення до статутного капіталу, всім громадянам, її надійності та збереження інформації. Такою проблемою є відсутність належного правового регулювання такого процесу, зокрема через відсутність визначення стану криптовалюти, попри велику кількість законопроектів та великий суспільний інтерес до криптовалют. Адже звичайний пересічний громадянин, маючи достатню кількість коштів, може придбати криптовалюту у звичайних пунктах обміну валют, та надалі реалізувати їх, шляхом створення господарського товариства.

Зважаючи на те, що галузь переживає період стрімкого розвитку, кількість законопроектів, які намагаються розв'язати окреслену проблематику, позитивне ставлення урядів провідних країн, дає нам величезну надію та віру, що незабаром ця проблема знайде своє позитивне законодавче вирішення, адже в епоху стрімкого розвитку інформаційних технологій питання легалізації криптовалюти та використання її в господарській діяльності – швидше вже необхідність, ніж просто бажання вдосконалитися.

Список літератури:

1. Господарський кодекс України URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Лист Національного банку «Щодо віднесення операцій з віртуальною валютою/криптовалютою «Bitcoin» до операцій з торгівлі іноземною валютою, а також наявності підстав для зарахування на поточний рахунок в іноземній валюті фізичної особи іноземної валюти, отриманої від продажу Bitcoin» № 29-208/72889 08.12.2014 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v2889500-14>.
3. Роз'яснення Національного банку України «Роз'яснення щодо правомірності використання в Україні віртуальної валюти/криптовалюти «Bitcoin» від 10.11.2014 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0435500-14>.
4. ЗУ «Про господарські товариства». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>.
5. Оніщенко В. Статутний капітал підприємства. URL: <http://www.apdp.in.ua/v72/61.pdf>.
6. Криптовалюта. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Криптовалюта>.
7. Embassy of Bitcoin (Ukraine) / Посольство Біткоїн на Львівській площі (Київ): Топ-5 криптовалют на початок 2017 р. 15/03/2017. URL: <https://www.embassyofbitcoin.com/%d1%82%d0%be%d0%bf5%d0%ba%d1%80%d0%b8%d0%bf%d1%82%>.
8. У Відні відкрився перший у світі біткойн-банк // Конкурент – ділове інтернет-видання Волині. – URL: <https://konkurent.in.ua/news/svit/11839/u-vidni-vidkrivysya-pershij-usvitibitkojnbank.html>.
9. Спільна заява фінансових регуляторів щодо статусу криптовалют в Україні від 30.11.2017. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/2017/11/30/splyna-zayava-fnansovih-regulyatorv-shtodo-statusu-kriptovalyutv-ukran/>.

Волошина А.А.

Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого

КРИПТОВАЛЮТА КАК ВКЛАД В УСТАВНЫЙ КАПИТАЛ ХОЗЯЙСТВЕННОГО ОБЩЕСТВА: ВЫЗОВЫ И ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ

Аннотация

В статье определены пробелы правовой регламентации статуса криптовалюты. Рассмотрено состояние законодательного регулирования оборота криптовалют в Украине. Рассмотрена возможность использования криптовалюты в хозяйственной деятельности субъектов хозяйственной деятельности, а именно внесение её в уставной капитал. Приведен анализ современных вызовов и зарубежного опыта. На его основе предложено путь решения проблемы.

Ключевые слова: криптовалюта, биткойн, состояние, проблемы, государственное регулирование, модернизация.

Voloshina G.O.

Yaroslav Mudryi National Law University

CRYPTOCURRENCY AS AN INVESTMENT IN THE CHARTER CAPITAL OF AN ECONOMIC PARTNERSHIP: CHALLENGES AND FOREIGN EXPERIENCE

Summary

The article identifies gaps in the legal regulation of Kiptocurrency status. The state of legislative regulation of cryptocurrency turnover in Ukraine is considered. The possibility of using cryptocurrency is considered in the economic activities of business entities, namely, making it into the authorized capital. The analysis of modern and foreign experience is given for example. On its basis, the solution of this problem is proposed.

Keywords: cryptocurrency, bitcoin, status, problems, state regulation, modernization.